

Nr 26

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående återväxtåtgärder inom skogsbruket.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I:234 av fröken *Ranmark* och herr *Carlsson, Oscar*, samt II:168 av herr *Eskilsson m. fl.*, har hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning i syfte att införa *dels* tidsbestämning för återväxtåtgärder i skogsbruket till högst tre—fyra år efter företagen kalavverkning och *dels* en kulturavgift uppgående till 5 procent av beräknat rotnetto.

Beträffande det närmare innehållet i motionerna får utskottet hänvisa till motionen II:168.

Över motionerna har utskottet inhämtat yttranden från domänstyrelsen, skogsstyrelsen, skogshögskolan och Sveriges skogsägareföreningars riksförbund.

Domänstyrelsen anför i sitt remissvar bl. a., att bondeskogarna omfattar ca 51 procent av landets skogsmarksareal men enligt 1957 års fastighets-taxering representerar 59 procent av totala värdet av skogsmark och växande skog. Anledningen härtill är enligt styrelsen att bondeskogarna är belägna på bättre marker och kortare avsättningsavstånd än övriga skogsägares marker. Eftersom — bortsett från höjdlägena i Norrland — skogsodlingsbehovet är större ju bättre marken är, torde den relativa skogsodlingsfrekvensen på bondeskogarna snarast vara sämre än vad de anförda siffrorna anger. Styrelsen anser emellertid icke, att tidsbestämningen för återväxtåtgärder kan upptas som en fristående utredningsfråga, eftersom den är en delfråga i ett komplex av frågor rörande reproduktionsskyldigheten, som ingående övervägts och behandlats av skogsstyrelsen. Beträffande frågan om införande av kulturavgifter, torde enligt styrelsens mening motionen i denna del kunna överlämnas till den år 1962 tillsatta skogsbruksutredningen, som kommer att behandla bl. a. frågan om upptagande av avgifter för reproduktionsåtgärder.

Skogsstyrelsen uttalar beträffande det förstnämnda yrkandet i motionerna, att föryngringstidens längd, d. v. s. närmare precisering av begreppet »skäligh tid» enl. 14 § skogsvårdslagen, sker genom av styrelsen utfärdade tillämpningsföreskrifter. För Värmlands län gäller en föryngringstid av

fem år. Utredning härom finner styrelsen därför ej vara erforderlig. Vad angår förslaget om införande av kulturavgift föreslår skogsstyrelsen att den ifrågasatta utredningen verkställas av skogsbruksutredningen.

Styrelsen anför i anslutning till det anförda följande.

Motionärerna har påtalat, att det icke varit möjligt att inom Värmlands bondeskogar få till stånd effektiva återväxtåtgärder i önskad utsträckning. Detta anses bestyrkt av den vid skogsstyrelsens återväxttaxering i länet konstaterade tämligen ringa frekvensen hyggen, varå skogsodling, främst plantering, utförts. Inom bolagsskogarna i länet vore denna frekvens väsentligt högre, nämligen 62 procent av antalet hyggen gentemot endast 15 procent på bondeskogarna.

Då enligt återväxttaxeringen tillståndet i de naturliga återväxterna i regel är mindre gott i hela landet och med vissa undantag sämre än i skogsodlingarna, medför en hög frekvens naturlig förnygring oftast ett sämre genomsnittresultat för ett område eller som i Värmland en ägarekategori. På för naturlig återväxt lämpade marker och under i övrigt gynnsamma förhållanden för denna förnygringsmetod kan resultatet emellertid bli godtagbart. Exempel härpå utgör Västerbottens kustland, där 70 procent av naturförnygringarna bedömts vara nöjaktiga enligt skogsvårdslagen. Förnygringsmetoden har där använts i 72 procent av antalet fall. Ett annat exempel är Gävleborgs län, där frekvensen naturliga återväxter är 96 procent inom bondeskogsbruket och 84 procent inom bolagsskogarna. I den förra gruppen har 72 procent och i den senare 78 procent av antalet återväxter bedömts vara nöjaktiga. Inom Skaraborgs län är frekvensen naturliga återväxter låg, nämligen i bondeskogarna 16 procent och i bolagsskogarna 25 procent av hela antalet återväxter. I de förra har 46 procent av antalet ansetts nöjaktiga och i de senare skogarna 85 procent.

Av totala antalet naturliga återväxter i Värmlands län har inom bondeskogarna 49 procent och inom övriga enskilda skogar 48 procent bedömts vara nöjaktiga. Då hos båda dessa kategorier självsådderna uppenbarligen är lika dåliga till sin kvalitet medan skogsodlingarna är lika goda, blir frekvensförhållandet naturlig återväxt/skogsodling avgörande för genomsnittstillståndet hos ägarekategoriens alla återväxter. Därmed kommer bondeskogsbruket i underläge.

Med de anförda resultaten från vissa andra län än Värmlands har skogsstyrelsen velat visa att förnygring på naturlig väg bör förekomma endast på marker, som i och för sig är lämpade härför och där dessutom även den tidigare beståndsbehandlingen icke försvärat möjligheterna för självsådd. I taxeringsmaterialet för Värmlands län kan den intressanta iakttagelsen göras, att det totala plantantalet per ha är större i även de yngre skogsodlingarna än i de naturliga återväxterna. De förra synes därför kännetecknade av stor mottaglighet för naturlig besåning, vilket knappast kan sägas om de självsådda hyggena med hänsyn till deras avsevärt högre medelålder.

Av detta förhållande kan den sannolika slutsatsen dragas, att en stor del av de naturliga återväxterna har uppkommit efter slutavverkningar i bestånd, som tidigare varit föremål för upprepade genomhuggningar och i vilkas sista stadier före slutavverkning markförvildning redan inträtt och därmed försämrade möjligheter för naturförnygring. Dessutom tillkommer det självklara förhållandet, att vid så hög frekvens av naturlig återväxt

som fallet är inom Värmlands bondeskogar, denna förnygringsmetod i för stor utsträckning måste ha förekommit på alltför goda ståndorter, i och för sig icke lämpade härför på grund av deras yppiga vegetation av hyggesogräs.

Den ovannämnda, en gång allmänt brukade metoden »upprepade genomhuggningar», som ofta lett till restskogar eller liknande, har numera övergivits, sedan efterkrigstiden med dess stigande konjunktur medfört en förbättrad skogsvård ej minst vad beträffar återväxterna och deras tidiga skötsel. En sådan omställning har lätt och snabbt genomförts inom storskogsbruket, såväl det statliga som det enskilda. Det är emellertid i detta läge vida svårare för storskogsbruket att så att säga bilda skola på sätt tidigare onekligen skett på basis av en minimal verksamhet i den tidiga skogsvården. Att inom det enskilda mindre skogsbruket i Värmland, omfattande ca 20 000 fastigheter, åstadkomma motsvarande omställning av skogsbrukssättet bör rimligen ta längre tid.

Det förefaller dock, som om frågan om de unga återväxternas kvalitet, särskilt självsåddernas, har ägnats för liten uppmärksamhet. Detta gäller såväl bonde- som bolagsskogar. Med andra ord har man satt alltför stor tilltro till den naturliga återväxtens möjligheter. Endast de äldsta naturförnyringarna har nått nöjaktighetsgrader av inemot 70 procent av antalet fall. Detta har emellertid tagit 15—20 år i anspråk, varigenom skogsvårdslagens krav på »skälig tid» för ernående av nöjaktig återväxt knappast kan sägas vara uppfyllt. Dylika återväxter torde därjämte vara avkastningsmässigt underlägsna planteringar av motsvarande ålder.

Skogsvårdsstyrelsernas stämplingsverksamhet inom bondeskogarna har på senare tid nedgått från tidigare ca 70 procent av hela avverkningsuttaget till numera 30 å 40 procent. Därmed har också den automatiska registreringen av nyupptagna hyggen blivit alltmer ofullständig. Detta är i sammanhanget icke oväsentligt, enär lokaliseringen av uppkommande kalytor är en första nödvändig förutsättning för den lagenliga kontrollen av reproduktionsplikten. Återväxttaxeringen har belyst hur viktigt det är att nu komplettera kännedomen i detta avseende.

Trots de ofullkomligheter, som kommit i dagen genom återväxttaxeringen, får situationen i genomsnitt för länet ingalunda betraktas som alltför alarmerande. Skogsvårdsstyrelsen har sålunda redan påbörjat ett planmässigt förbättringsarbete. Såvitt skogsstyrelsen kunnat finna bör detta gå ut på bl. a. rönjningar och hjälpplanteringar, där så lämpligen kan ske, i de naturliga återväxterna. Information och rådgivning för skogsägarna kommer att intensifieras. I den mån detta icke medför önskad effekt, kan rättelse ske med användande av i skogsvårdslagen angivna förfaranden. Allt detta bör ses mot den historiska bakgrund, som tidigare omnämnts och som haft en påtagligt ofördelaktig inverkan vid en uppenbarligen hastigt genomförd ökning av avverkningarna i ett område, där underskott råder på råvara.

Skogshögskolan understryker i sitt remissvar angelägenheten av att erforderliga återväxtåtgärder inom skälig tid vidtas på alla upptagna förnygringsytor, men anser för sin del att någon ytterligare utredning rörande tidsbestämning ej är påkallad. Frågan om införandet av kulturavgifter torde enligt högskolan komma att behandlas av den pågående skogsbruksutredningen.

Skogshögskolan anför vidare.

Motionärerna fastslår med stöd av den år 1963 slutförda återväxttaxeringen att skogsodlingsfrekvensen i Värmlands län är ca fyra gånger så stor på bolagsskog som hos bönder. Detta resultat överensstämmer enligt motionärerna väl med uppgifterna i Skogsstatistisk årsbok om skogsodlingsarealens omfattning under åren 1958—1961. Som exempel anför de att skogsodlingen år 1961 omfattade 2,9 ha per 1 000 ha på bondeskog mot 14,8 ha på bolagsskog.

Enligt riksskogstaxeringen uppgick den relativa kalmarksarealen — förhållandet mellan kalmarens areal och skogsmarkens totala areal — på bolags- och bondeskogar i Värmland till följande belopp under olika tidsperioder.

	Relativ kalmarksareal, %		
	1950	1953—57	1958—62
Bolagsskogar	6	7,9	9,5
Bondeskogar	8	8,2	10,9

Motsvarande uppgifter för hela landet återfinnes i nedanstående sammanställning.

Taxeringsår	Relativ kalmarksareal, % i region				
	I	II	III	IV	V
1939—1941	6,5				
1938—1941		5,7			
1941—1943			3,2		
1946—1952				5,9	
1945—1952					8,3
1953—1958	9,0	6,4	7,0	5,4	5,4
1953—1959	9,1	6,4	7,5	5,9	6,0

Den kalmarksareal, som normalt bör finnas inom ett område, består av flera årshyggen. Ett hygge anses nämligen i regel böra förbli obehandlat ett eller ett par år för att medge hyggesmognad och risförmultning och därigenom billigare föryngringsarbete längre fram och bättre återväxtresultat. Därtill kommer, när det är fråga om självsädd, ytterligare några års väntetid på föryngring.

I de avverkningsberäkningar, som utförts vid skogsforskningsinstitutet, beräknas den relativa kalmarksarealen till 5 à 6 procent för skogsindustriområde IV, vilket bl. a. omfattar Värmlands län. Skogshögskolan finner att de framlagda uppgifterna över kalmarksareal ger stöd för motionärernas uppfattning att det föreligger en betydande eftersläpning i fråga om vidtagandet av effektiva föryngringsåtgärder i Värmland särskilt på bondeskogarna. Nämda förhållanden synas dock vara särskilt markerade inom Värmlands län. Högskolan delar även motionärernas farhågor för att en fortsatt eftersläpning av återväxtåtgärderna på längre sikt kommer att ta sig uttryck i lägre virkesproduktion.

Vad beträffar motionärernas hemställan om utredning i syfte att införa tidsbestämning för återväxtåtgärder i skogsbruket till högst tre—fyra år efter företagen kalavverkning vill högskolan anför följande. Skogsstyrelsen har utarbetat förslag till reviderade anvisningar rörande tillämpningen av

skogsvårdslagen. Vissa delar av nämnda förslag har tillkommit under medverkan från högskolan. Bland dessa återfinnes bl. a. följande bestämmelse: »Såsom skäligen tid för åstadkommande av nöjaktig återväxt efter avverkning bör i allmänhet anses inom tillväxtområdena I—III 10 år, i höjdlägen över ca 300 m dock 15 år och inom tillväxtområdena IV—VI 5 år, i höjdlägen över ca 300 m dock 10 år. På de svagaste markerna kan något längre förnyringstid accepteras.» (Kursiveringen verkställd här för att visa vad som gäller Värmlands län.) Enligt högskolans mening bör avgörandet av frågan, huruvida återväxtåtgärder skall kunna påfordras, ske först så lång tid efter hyggets upptagande att naturlig förnyring i normala fall hunnit infinna sig. De ovan återgivna bestämmelserna om skäligen tid har utformats med hänsyn tagen till den tid som i olika klimatlägen beräknas vara erforderlig för att vid god skötsel frambringe en acceptabel naturlig förnyring. I de fall då förutsättningar för naturlig förnyring icke förefinnas kan skogsvårdsstyrelsen oberoende av denna tidsbestämning ingripa omedelbart efter kalavverkning.

Sveriges skogsägares riksförbund kan inte finna några godtagbara skäl för tidsbestämning av återväxtåtgärder eller för införande av en kulturavgift och avstyrker därför motionerna. Riksförbundet anför därvid följande.

Motionärernas uppfattning att återväxtförhållandena i många fall icke är fullgoda torde inte kunna bestridas. Återväxttaxeringen har emellertid ännu ej slutredovisats och det synes välbetänkt att avvakta resultatet för hela riket, vilket lär kunna förväntas om något år, innan man vidtager lagstiftningsåtgärder i denna betydelsefulla skogsfråga. De uppgifter för Värmlands län, vilka i motionen återges ur återväxttaxeringens resultat, belyser inte heller återväxternas kvalitet. Att skogsodlingsfrekvensen inom bonde-skogsbruket är lägre än inom bolagsskogsbruket har sin förklaring bl. a. däri, att hyggena i bondeskogen i regel är mindre, varav följer bättre möjlighet till utnyttjande av befintlig förnyring samt till besåning från angränsande bestånd.

Förslaget om tidsbestämning för återväxtåtgärder till tre—fyra år efter kalavverkning är ur praktisk skoglig synpunkt helt orealistiskt. Skilda förhållanden ifråga om geografisk belägenhet, höjdläge, bonitet och andra ekologiska betingelser kräver en avsevärd differentiering av tidsmomentet. Enligt den nuvarande skogsvårdslagen skall ekonomiska synpunkter tillmätas grundläggande betydelse. Vare sig man ser återväxtfrågan ur samhällets eller ur företagens synpunkt är en fastställd tidsbegränsning av *maximalt* tre—fyra år i många fall oekonomisk. I flertalet fall och med hänsyn till ovan berörda skiljaktiga betingelser torde en rimlig tidsbegränsning i stort sett variera mellan 5 och 15 år.

Hithörande frågekomplex är av så omfattande art, att man inte utan vidare kan rycka ut just denna fråga ur skogsvårdslagen för särskild behandling. SSR har i annat sammanhang föreslagit en översyn av skogsvårdslagen och anser foljdriktigt att även återväxtbestämmelserna därvid blir föremål för granskning. F. n. synes det lämpligt att skogsvårdsstyrelsen liksom hittills, men måhända i mer preciserad form, lämnar anvisningar om tillämpningen av lagens återväxtbestämmelser.

För att åstadkomma förbättrade förhållanden torde det emellertid inte vara tillfyllest med preciserade anvisningar utan därjämte bör en rad åtgärder vidtagas för erhållande av bättre skogsodlingsmaterial (plantor och

frö), för bättre vård av plantor under transport och förvaring, för noggrann och tekniskt riktigt utförd plantering och sådd m. m. Ett viktigt led i denna strävan har verksamheten inom skogsbruksområden visat sig vara.

SSR finner inte heller motionärernas förslag om obligatorisk kulturavgift så underbyggt att det hela utan vidare kan godtagas. Denna fråga lär för övrigt vara föremål för särskild utredning genom de sakkunniga i 1962 års skogsbruksutredning.

Utskottet

I förevarande motioner har hemställts om utredning i syfte att införa dels tidsbestämning för återväxtåtgärder i skogsbruket till högst tre—fyra år efter företagen kalavverkning, dels en kulturavgift uppgående till fem procent av beräknat rotnetto. Bakgrunden till motionsyrkandena är den eftersläpning i fråga om vidtagande av effektiva skogsföryngringsåtgärder särskilt på bondeskogarna i Värmland, som motionärerna ansett sig kunna utläsa ur den i skogsstyrelsens regi nyligen slutförda återväxttaxeringen.

Vad först gäller tidsbestämningen för återväxtåtgärder vill utskottet erinra om att denna fråga faller inom området för tillämpning av 1948 års skogsvårdslag. Anvisningar härom meddelas av skogsstyrelsen. Som framgår av yttrandet från skogshögskolan har skogsstyrelsen, i vissa delar under medverkan från högskolan, utarbetat förslag till reviderade anvisningar rörande tillämpningen av skogsvårdslagen. Bestämmelserna om skälig tid för åstadkommande av nöjaktig återväxt efter avverkning har därvid utformats med hänsyn tagen till den tid som i olika klimatlägen beräknas vara erforderlig för att vid god skötsel frambringa en godtagbar naturlig föryngring. I fall då förutsättningar för naturlig föryngring icke förefinns kan skogsvårdsstyrelse oberoende av denna tidsbestämning ingripa omedelbart efter kalavverkning. Under dessa förhållanden finner utskottet den av motionärerna påyrkade utredningen av förevarande spörsmål icke vara erforderlig. Av remissyttrandena över motionerna synes emellertid framgå att återväxtförhållandena i vissa fall är mindre tillfredsställande. Utskottet vill därför understryka angelägenheten av att skogsstyrelsen och vederbörande skogsvårdsstyrelser tillser att erforderliga återväxtåtgärder inom skälig tid vidtas på alla upptagna föryngringsytor.

Vad härefter angår införandet av kulturavgift förutsätter utskottet, att denna fråga kommer att behandlas av den pågående skogsbruksutredningen. På grund härav finner utskottet motionerna icke heller i denna del påkalla någon särskild åtgärd från riksdagens sida.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,
att riksdagen må lämna motionerna I:234 och II:168
utan åtgärd.

Stockholm den 17 november 1964

På jordbruksutskottets vägnar:

NILS G. HANSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Lage Svedberg, Nils Hansson, Carl Eskilsson, Mossberger, Hermansson, Gunnar Pettersson, Isacson, Manne Olsson och Wanhainen*;

från andra kammaren: herrar Hansson i Skegrie, Sköld, Anthy*, Östlund, fru Lindskog, herrar Arweson*, Johanson i Västervik, Nilsson i Lönsboda, Eskilsson i Likenäs och Hedin.

* Ej närvarande vid justeringen.